

طراحی مدل جذب سرمایه‌گذاری ترکیبی در راستای رونق کسب و کار و رشد اقتصادی (مورد مطالعه: مناطق آزاد تجاری)

DOR : [20.1001.1.23453915.1403.13.2.3.6](https://doi.org/10.1001.1.23453915.1403.13.2.3.6)

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱۲/۰۸

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۲/۱۱

مسعود مزروعه^۱، محمد حقیقی^{۲*}، لیلا آندرواژ^۳

۱- گروه مدیریت بازرگانی، واحد بین المللی خرمشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، خرمشهر، ایران

۲- دانشیار، گروه مدیریت بازرگانی، دانشکده مدیریت، دانشگاه تهران، تهران، ایران (mhaghghi@ut.ac.ir)

۳- استادیار، گروه مدیریت بازرگانی، واحد بین المللی خرمشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، خرمشهر، ایران

چکیده

این پژوهش با هدف طراحی مدل جذب سرمایه‌گذاری ترکیبی در راستای رونق کسب‌وکار و رشد اقتصادی در مناطق آزاد تجاری برای مقابله با بحران اقتصادی ناشی از شرایط تحریم و جنگ اقتصادی دشمن انجام گرفته است. روش پژوهش ترکیبی بوده است. داده‌های بخش کیفی از مصاحبه با ۱۴ نفر از اساتید دانشگاهی، متخصصان و مدیران منطقه به‌دست آمده است. تعداد نمونه‌ها در بخش کیفی با استفاده از روش گلوله برفی و مبنای اتمام مصاحبه‌ها، قاعده اشباع نظری بوده است. داده‌ها در بخش کیفی با روش نظریه زمینه‌ای، بررسی شده است. به همین منظور در مرحله اول، ۲۹۶ کدباز استخراج شد که پس از جرح و تعدیل‌های روش‌شناختی به ۱۸۲ کدباز یا مفهوم رسید. این کدها و مفاهیم در مرحله بعدی نردبان انتزاع، تبدیل به ۴۶ مقوله خرد و در مرحله نهایی تبدیل به ۱۹ مقوله اصلی شدند. نهایتاً در شش بخش شناسایی شده‌اند که این مفاهیم مدل پژوهش را ایجاد نموده است. سپس در بخش کمی پس از بررسی روایی محتوای و تأیید آن‌ها اقدام به تهیه پرسشنامه محقق ساخته و توزیع آن در جامعه آماری شامل مدیران، سرپرستان و کارشناسان منطقه آزاد اروند مبتنی بر روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای به تعداد ۲۷۸ نفر شد. پس از جمع‌آوری داده‌ها اقدام به آزمون مدل در نرم‌افزار لیزرل شده است. مدل پارادایمی جذب سرمایه‌گذاری ترکیبی دارای چند بعد اصلی است که هر کدام، ابعاد و مقولات خردتری را شامل می‌شوند. به عبارت دیگر نتایج حاکی از این بوده است مقوله مرکزی «سرمایه‌گذاری ترکیبی به مثابه پدیده‌ای چندبعدی» بوده و در سطح اطمینان ۹۵ درصد بین مقوله مرکزی جذب سرمایه‌گذاری ترکیبی و ابعاد آن با پیامدهای احصاء شده به صورت فرایندی رابطه معنادار و مثبت وجود دارد. نتایج مدل احصاء شده پژوهش در سطح اطمینان ۹۵ درصد مورد تأیید قرار می‌گیرد.

واژه‌های کلیدی: جذب سرمایه‌گذاری ترکیبی، رونق کسب‌وکار، رشد اقتصادی و منطقه آزاد اروند

Designing a Mixed Investment Attraction Model in Line with Business Prosperity and Economic Growth (Case Study: Free Trade Zones)

Masoud Mazraeh¹, Mohammad Haghghi^{2*}, Leila Andervazh³

1. Dept. of Business Management, Khorramshahr International Branch, Islamic Azad University, Khorramshahr, Iran

2. Assoc. Prof., Dept. of Business Management, Faculty of Management, University of Tehran, Tehran, Iran (Corresponding Author: mhaghghi@ut.ac.ir)

3. Assist. Prof., Dept. of Business Management, Khorramshahr International Branch, Islamic Azad University, Khorramshahr, Iran

Abstract

This research has been done with the aim of designing a mixed investment attraction model in line with business prosperity and economic growth in free trade zones. The research method was mixed. The data of the qualitative part was obtained from interviews with 14 university professors, specialists and managers of the region. The number of samples in the qualitative section using the snowball method and the basis for completing the interviews was the rule of theoretical saturation. The data has been analyzed in the qualitative part with the grounded theory method. For this purpose, in the first stage, 296 open codes were extracted, which reached 182 open codes or concepts after methodological adjustments. These codes and concepts were converted into 46 sub-categories in the next stage of the abstraction ladder, and in the final stage, they became 19 main categories. Finally, they have been identified in six sections, which have created the research model. Then, in a small section, after checking the validity of the content and confirming them, a researcher-made questionnaire was

۴۳

شماره ۲۶

تابستان ۱۴۰۳

فصلنامه علمی

و پژوهشی



طراحی مدل جذب سرمایه‌گذاری ترکیبی در راستای رونق کسب و کار و رشد اقتصادی (مورد مطالعه: مناطق آزاد تجاری) / مسعود مزروعه، محمد حقیقی، لیلا آندرواژ

prepared and distributed to the statistical community, including managers, supervisors and experts of Arvand Azad Region, based on the method. A stratified random sampling of 278 people. After collecting the data, the model has been tested in Lisrel software. The paradigm model of hybrid investment attraction has several main dimensions, each of which includes smaller dimensions and categories. In other words, the results indicated that the central category is "mixed investment as a multidimensional phenomenon" and at the 95% confidence level, there is a significant and positive relationship between the central category of mixed investment attraction and its dimensions with the results calculated as a process, the results of the calculated research model are confirmed at the 95% confidence level.

Keywords: Mixed Investment Attraction, Business Prosperity, Economic Growth and Arvand Free Zone.

۱- مقدمه

با اعمال تحریم‌های اقتصادی همه‌جانبه و بروز بحران‌های اقتصادی نظیر تورم شدید، راهبرد سرمایه‌گذاری بهینه به موضوعی حیاتی برای توسعه کسب‌وکار و تقویت دفاع اقتصادی تبدیل شده است. در همین رابطه، اهمیت سرمایه‌گذاری ترکیبی بر کسی پوشیده نیست. در شرایط بحران‌های اقتصادی نظیر تورم شدید، سرمایه‌گذاری ترکیبی بهترین روش سرمایه‌گذاری است [۱].

در تئوری‌های اقتصادی، سرمایه‌گذاری به‌عنوان موتور محرکه رشد اقتصادی شناخته شده و لازمه نیل به توسعه اقتصادی و اجتماعی، داشتن رشد اقتصادی مناسب مداوم است. از دیدگاه اقتصادی، سرمایه‌گذاری خالص مثبت و مستمر، بستر لازم را برای توسعه فراهم می‌آورد و سرمایه فنی لازم را برای این مهم تشکیل می‌دهد [۲].

انتقال تکنولوژی توسط سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی از یک کشور به کشور دیگر می‌تواند اثرات مثبت بر بهره‌وری بنگاه‌های کشور واردکننده تکنولوژی داشته به‌طوری‌که ممکن است تغییرات و رشد بهره‌وری متأثر از این قبیل سرریزهای بین‌المللی در بعضی مواقع بیشتر از اثر نوآوری‌های داخلی باشد [۳].

سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی می‌تواند به‌طور مستقیم بر کشور میزبان اثرات مثبتی از قبیل افزایش موجودی سرمایه، اشتغال، تولید، صادرات و کاهش قیمت کالاها داشته باشد. به اعتقاد جنکینز و توماس (۲۰۰۲) سرمایه‌گذاری

مستقیم خارجی از طریق فراهم نمودن سرمایه‌های خارجی و ازدحام ورود سرمایه‌گذاری داخلی نقش مکمل برای سرمایه‌گذاری داخلی را خواهد داشت. علاوه بر این می‌تواند موجب توسعه اقتصادی در کشور میزبان از طریق افزایش ظرفیت تولیدی از کانال بهبود در سرمایه انسانی شود. بهبود در سرمایه انسانی احتمالاً با آموزش‌های رسمی و غیررسمی کارگران بومی در طی عملیات تولیدی بنگاه‌های خارجی اتفاق می‌افتد. سرمایه‌گذاری در کشور میزبان می‌تواند به‌طور مستقیم از طریق ایجاد امکانات تولیدی جدید و همچنین با بازسازی و احیای بنگاه‌های فرسوده، اشتغال را افزایش داده و حفظ نماید [۴]. در دنیای امروز یکی از راه‌های مهم تأمین مالی، جذب سرمایه‌های خارجی از طریق سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی است. این نوع سرمایه‌ها علاوه بر رفع نیازهای مالی در کشور میزبان به‌طور مستقیم افزایش سرمایه‌گذاری، تولید، اشتغال، صادرات و کاهش قیمت‌ها را در بر دارد. پیامدهای غیرمستقیم آن از طریق ارتقای دانش فنی، ایجاد رقابت بین بنگاه‌ها در کشور میزبان و درنهایت بهبود بهره‌وری در زنجیره فعالیت‌های اقتصادی ظاهر خواهد شد [۵].

دی‌ملو بیان می‌کند که سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی سبب مرکبی از موجودی سرمایه، دانش فنی و تکنولوژی است و بنابراین اثرات آن روی رشد اقتصادی بسیار زیاد است [۶].

به‌علاوه معتقد است که سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی از طریق بهبود و افزایش سطح سرمایه انسانی در کشور میزبان، می‌تواند در رشد

اقتصادی آن اثرگذار باشد. بر اساس گزارش سازمان همکاری و توسعه اقتصادی، سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی سرریز تکنولوژی، کمک به ایجاد سرمایه انسانی، یکپارچگی در تجارت بین‌المللی، کمک به فضای رقابتی در محیط کسب‌وکار و بهبود توسعه بنگاه‌ها را به دنبال دارد. به‌طور کلی فواید ناشی از سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی می‌تواند به کشور دریافت‌کننده هم در سطح ملی و هم در سطح بنگاه‌ها مؤثر و مفید واقع شود. به همین دلیل تمامی کشورها اعم از کشورهای توسعه‌یافته و در حال توسعه به دنبال جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی می‌باشند [۷].

بنا به گزارش‌های آنکتاد، ایران به‌عنوان یک کشور در حال توسعه به لحاظ پتانسیل جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی رتبه ۵۴ تا ۵۵ را دارد اما به‌طور بالفعل دارای رتبه ۱۱۰ است؛ بنابراین برای بهبود شاخص‌های اقتصادی باید در جذب سرمایه‌های خارجی کوشا باشد. یکی از دغدغه‌های مهم سیاست‌گذاران و دولتمردان اقتصادی کشور ایران جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی است. به همین دلیل در برنامه‌های توسعه مختلف و همچنین در گزارش‌های مجلس شورای اسلامی نسبت به این موضوع حساسیت خاصی وجود دارد. به همین دلیل اهمیت جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی و پیامدهایی که می‌تواند روی کل اقتصاد داشته باشد [۸].

مناطق آزاد تجاری-صنعتی یا مناطق پردازش صادرات و واردات به‌عنوان یکی از ابزارهای گسترش صادرات صنعتی و تسهیل دسترسی کشورها به بازارهای جهانی مورد توجه اغلب دولت‌مردان و اقتصاددانان قرار گرفته است. امروزه تجربه بسیاری از کشورها مانند چین، کره جنوبی و تایوان نشان می‌دهد که می‌توان با ایجاد

مناطق آزاد تجاری امکان جذب سرمایه‌گذاری خارجی را فراهم آورد و به توسعه صادرات کالاهای صنعتی و در نتیجه درآمدهای ارزی کشور افزود. این مناطق با برخورداری از معافیت‌های مالیاتی و گمرکی و دوری از قوانین بازدارنده داخلی، برخورداری از امکانات زیربنایی مناسب و سازمان‌های اجرایی کارآمد و ... می‌توانند سرمایه‌گذاری خارجی را به دلیل بهره‌گیری از مزیت نسبی همچون ارزانی نیروی کار و مواد اولیه و نزدیکی به بازارهای مصرف جذب کنند. مناطق آزاد تجاری در صورت توفیق می‌توانند سرمایه‌های خارجی را برای گسترش صنعت صادرات‌گرا، انتقال تکنولوژی و ایجاد فرصت‌های شغلی مناسب بکار برند و اقتصاد بسته و ناکارای داخلی را به اقتصاد بین‌المللی گره بزنند، بنابراین ایجاد و توسعه مناطق آزاد تجاری می‌تواند به‌عنوان یک خط‌مشی سریع و راهی میانبر برای تحقق اهدافی چون جذب سرمایه‌های داخلی و خارجی و صنعتی شدن سریع به‌منظور توسعه صادرات غیرنفتی مورد استفاده قرار گیرد [۹].

مناطق آزاد ابزاری برای ورود به بازارهای جهانی و بهره‌گیری از مزیت‌های نسبی اقتصاد داخلی در تجارت بین‌المللی هستند و عامل تسریع‌کننده ارتباط اقتصاد ملی با اقتصاد جهانی‌اند [۱۰].

اساس شکل‌گیری مناطق آزاد این است که سرمایه، موتور رشد و توسعه اقتصادی یک کشور است. مناطق آزاد را می‌توان به انواع منطقه آزاد تجاری، منطقه پردازش صادرات، منطقه ویژه اقتصادی، منطقه آزاد توریستی و منطقه آزاد شرکت‌ها تقسیم کرد [۱۱].

همچنین ارائه مدل جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی، نیازمند شناسایی علمی عوامل مؤثر بر آن است. بر اساس مطالعات انجام‌شده

می‌توان گفت که عدم توسعه و بهبود فضای کسب‌وکار در ایران به علت شرایط تحریم اقتصادی، یکی از عوامل اصلی کاهش جذب سرمایه‌گذاری خارجی و داخلی در دهه‌های اخیر بوده است.

بر اساس مبانی نظری، علی‌رغم اینکه مطالعات گسترده‌ای در زمینه عوامل مؤثر بر جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی صورت گرفته و به تبیین نقش عوامل تعیین‌کننده سرمایه‌گذاری پرداخته شده است، اما به‌طور جامع نقش سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی بررسی نشده است. همچنین با توجه به کارهای پژوهشی انجام شده در سوابق تحقیق و ادبیات و نیز لزوم وجود مدل جدید با توجه به کارهای پژوهشی پیشین با روش کمی و شیوه‌های متناوب پژوهشی معمول انجام‌شده‌اند و همچنین تاکنون مدلی کیفی مبتنی بر داده‌های حاصل از مصاحبه با خبرگان، متخصصان و صاحب‌نظران با موضوع سرمایه‌گذاری در راستای رونق کسب‌وکار و رشد اقتصادی در مناطق آزاد انجام نشده است و در تعداد اندک پژوهش‌های صورت پذیرفته تنها به آزمون مدل‌های موجود پرداخته شده است؛ بنابراین یافته‌ها و توصیه‌های ارائه شده برای سیاست‌گذاران و تصمیم‌گیرندگان در شرایط تحریم اقتصادی کشور کاربردی نبوده و با توجه به ویژگی‌ها و شرایط متفاوت منطقه نیاز به ارائه مدلی بومی برای مقابله با بحران اقتصادی و دفاع در برابر جنگ اقتصادی است که مقتضیات مناطق آزاد تجاری را در نظر گرفته و بتواند پیشنهادهای کاربردی ارائه نماید بدیهی است.

همچنین منطقه آزاد اروند مورد بررسی قرار خواهد گرفت که با توجه به اینکه تحقیق علمی جامعی با ضرورت خاص در این حوزه انجام نگرفته و به دلیل عدم وجود اطلاعات کافی، در تحقیق حاضر بررسی مدل‌های سرمایه‌گذاری (داخلی و خارجی) در منطقه آزاد اروند می‌تواند

منجر به رونق کسب‌وکار و رشد اقتصادی شود مورد بررسی و پژوهش قرار می‌گیرد.

۲- ادبیات و مبانی نظری

۲-۱- سرمایه‌گذاری

هر نوع سرمایه‌گذاری که به‌وسیله شرکت‌های خصوصی یا افراد در کشورهایی غیر از وطن ایشان انجام می‌شود، سرمایه‌گذاری خارجی نام دارد. سرمایه‌گذاری خارجی، بیشتر به‌وسیله بخش خصوصی و در قالب شرکت‌های چندملیتی MNCs^۱ یا MNEs^۲ صورت گرفته و از آن به‌عنوان جریان خصوصی سرمایه یاد می‌شود [۷].

۲-۲- اثر سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی بر رشد اقتصادی

برای توضیح تأثیر FDI بر اقتصادهای کشورهای میزبان دو دیدگاه نظری اصلی وجود دارد که عبارت‌اند از: تئوری‌های مدرنیزاسیون^۳ (نوپردازی) و وابستگی^۴. تئوری‌های مدرنیزاسیون مبتنی بر تئوری‌های رشد نئوکلاسیک و درون‌زا هستند که بر اساس آنها FDI می‌تواند رشد اقتصاد در کشورهای درحال توسعه را ارتقاء دهد. دیدگاه مدرنیزاسیون مبتنی بر این اصل اساسی اقتصاد است که رشد اقتصاد نیازمند سرمایه‌گذاری ثابت است. از منظر تئوری‌های جدید رشد، انتقال تکنولوژی از طریق FDI در کشورهای درحال توسعه اهمیت ویژه‌ای دارد زیرا اکثر کشورهای درحال توسعه با کمبود زیرساخت‌های لازم از لحاظ جمعیت تحصیل‌کرده، بازارهای آزاد، ثبات اقتصادی و اجتماعی که برای ارتقاء رشد نیازمند نوآوری هستند مواجه‌اند [۸].

^۱ Multinational Corporations(MNCs)

^۲ Multinational Enterprises(MNEs)

^۳ Modernization

^۴ Dependency

۳-۲- مناطق آزاد تجاری

بنا به تعاریف بین‌المللی، منطقه آزاد محدوده حراست شده بندری و غیر بندری است که از شمول برخی از مقررات جاری کشور متبوع خارج بوده و با بهره‌گیری از مزایایی نظیر معافیت‌های مالیاتی، بخشودگی سود و عوارض گمرکی، عدم وجود تشریفات زائد ارزی، اداری و مقررات دست و پاگیر و همچنین سهولت و تسریع در فرآیندهای صادرات و واردات با جذب سرمایه‌گذاری خارجی و انتقال فناوری به توسعه سرزمین اصلی کمک می‌نماید.

در تعریف سازمان ملل متحد (UNIDO) از مناطق آزاد به‌عنوان «محرکه» در راستای تشویق صادرات صنعتی تلقی می‌شود. همچنین در برداشت جدید از مناطق آزاد - که به منطقه آزاد پردازش صادرات معروف است - به ناحیه صنعتی ویژه‌ای در خارج از مرز گمرکی، که تولیداتش جهت‌گیری صادراتی دارند، گفته می‌شود. فلسفه این اصطلاح را می‌توان در تغییر استراتژی واردات به استراتژی توسعه صادرات دانست.

همچنین مناطق ویژه تجاری صنعتی را می‌توان به‌صورت زیر تعریف کرد: به محدوده جغرافیایی مشخص که قوانین گمرکی محدوده گمرکی کشور در آن اجرا نمی‌شود و به‌منظور تسهیل در امر واردات و صادرات کالا و حمایت از صنعت داخلی کشور و همچنین جذب فناوری‌های نوین در امر تولید و توسعه منطقه‌ای در مبادی گمرکات و نقاط مرزی کشور ایجاد می‌شود را مناطق ویژه تجاری - صنعتی می‌نامند [۱۱].

۴-۲- پیشینه تحقیق

اولریچ و همکاران (۲۰۲۳) پژوهشی با عنوان «ظهور مدل‌های سرمایه‌گذاری ترکیبی» انجام

دادند. در این پروژه تألیفی، صندوق‌های ترکیبی که به‌عنوان صندوق‌های تخصیص دارایی نیز شناخته می‌شوند، به‌نوعی از صندوق سرمایه‌گذاری اطلاق می‌شود که بین دو یا چندطبقه دارایی متنوع می‌شود. به‌طور معمول، یک صندوق ترکیبی از ترکیبی از سهام و اوراق قرضه تشکیل شده است. هدف یک صندوق ترکیبی کاهش ریسک برای یک سرمایه‌گذار با به حداقل رساندن قرار گرفتن در معرض ریسک برای هر طبقه دارایی است و با اهداف سرمایه‌گذاری و تحمل ریسک شما قابل تنظیم است. صندوق‌های ترکیبی که از اجرای تئوری مدرن پورتفولیو در مدیریت صندوق تکامل یافته است، به سرمایه‌گذاران امکان سرمایه‌گذاری در دارایی‌های متعدد از طریق یک صندوق را می‌دهد.

پاولویس و همکاران^۱ (۲۰۲۱) در مقاله‌ای با عنوان «تأثیر سرمایه‌گذاری‌های مستقیم خارجی و رشد اقتصادی بر تخریب محیط‌زیست: پرونده بالکان» نشان دادند که مشارکت در تعداد بسیار کمی از مطالعات در مورد تأثیر سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی و رشد اقتصادی بر محیط‌زیست در بالکان، به‌عنوان یک کل است. نتایج این مطالعه از نظر القای قوانین سخت‌گیرانه زیست‌محیطی می‌تواند برای سیاست‌گذاران مفید باشد.

ویجایا و همکاران^۲ (۲۰۲۰) در مقاله‌ای با عنوان «عوامل تعیین‌کننده سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در اندونزی» نشان دادند که تولید ناخالص داخلی، تورم، نسبت بدهی به تولید ناخالص داخلی، نرخ بهره، نرخ ارز و هزینه‌های زیرساختی رابطه بلندمدت و کوتاه‌مدت با سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی دارد.

¹ Pavlovi'c et al

² Wijaya1 et al

ماکویانا و اودهیامبو (۲۰۱۹) در پژوهشی به بررسی سهم سرمایه‌گذاری خصوصی و عمومی در رشد اقتصادی در مالای از سال ۱۹۷۰ تا ۲۰۱۴ پرداخته‌اند. این مقاله ازدحام تأثیرگذاری عمومی در سرمایه‌گذاری خصوصی را مورد بررسی قرار می‌دهد. برخلاف بسیاری از مطالعات قبلی که ماهیتی مقطعی دارند، این مطالعه به بررسی تأثیرات متمایز سرمایه‌گذاری دولتی و خصوصی بر رشد اقتصادی با تمرکز بر مالای می‌پردازد. یافته اصلی این مطالعه این است که سرمایه‌گذاری خصوصی بیشتر از سرمایه‌گذاری عمومی بر رشد اقتصادی در مالای تأثیر می‌گذارد و به آن کمک می‌کند. سرمایه‌گذاری عمومی در زیرساخت‌ها به دنبال افزایش سرمایه‌گذاری خصوصی به‌طور کلی است.

-توبین و آکرمن (۲۰۱۵) در مقاله‌ای به بررسی سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی و محیط کسب و کار در کشورهای در حال توسعه با رویکرد تأثیر معاهدات سرمایه‌گذاری دوجانبه پرداخته است. نتایج تحقیقات نشان می‌دهد اثرات معاهدات سرمایه‌گذاری دوجانبه در سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی و محیط کسب و کار داخلی با وجود گسترش معاهدات در طول چند سال گذشته باقی‌مانده است. همچنین اندازه بازار به‌عنوان عامل تعیین‌کننده پیش رو در جریان سرمایه‌گذاری خارجی و بهبود فضای کسب و کار در جهان پذیرفته است.

سانجایا ال و راجنش ناروال (۲۰۱۴) مقاله‌ای تحت عنوان سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی و نقش آن در توسعه اقتصادی در یوروپین ژورنال نوشتند که باوجود جهانی‌شدن، نقش اساسی و تأثیرگذار سرمایه‌گذاری خارجی (سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی) در توسعه اقتصادی تغییر نکرده است. بااین‌حال، بسیاری از مکانیسم‌ها و دینامیک‌ها از توسعه سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی به تغییر کمک نموده‌اند.

در این مقاله ذکر شده است که بیشترین تنوع در انواع سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی وجود دارد همچنین این مقاله به پژوهش و بحث مسائلی در خصوص توسعه پژوهش در سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی و توسعه آن می‌پردازد و نقش شرکت‌های چندملیتی در توسعه صنعتی از لحاظ سیستم آموزش را بیان می‌کند. آنها همچنین ابزارهای سیاسی در دسترس برای استفاده از سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی برای توسعه اقتصادی، پس از آزادسازی تجارت جهانی به تجزیه و تحلیل و بروز محدودیت برای انجام این کار را بررسی می‌نمایند. در حالی که این بحث در حال ظهور است و این موضوع امتیاز ویژه‌ای به از گزینه‌های مختلف سیاست نرم، است که ارائه پاسخ عملی به پیچیدگی‌های جهانی‌شدن را بیان می‌کند.

پژوهش‌های داخلی

عباسیان محسینی و همکاران (۱۴۰۲) پژوهشی با عنوان «طراحی مدل سیاست سرمایه‌گذاری برای رقابت‌پذیری در صنعت فولاد با رویکرد مدل‌سازی تفسیری-ساختاری جامع» انجام دادند. این تحقیق با رویکرد آمیخته ترکیبی، کیفی و کمی انجام شده است. در بخش کیفی، عوامل سیاست سرمایه‌گذاری با روش تحلیل محتوا استخراج و توسط پنل تخصصی خبرگان به روش دلفی فازی انتخاب شدند و در بخش کمی، مدل با رویکرد مدل‌سازی تفسیری-ساختاری جامع شکل گرفت. داده‌ها در بخش کیفی با استفاده از مصاحبه نیمه ساختاریافته و در بخش کمی از طریق پرسش‌نامه مقایسات زوجی به دست آمد.

جامعه تحقیق، خبرگان شامل مدیران ارشد صنعت فولاد و به تعداد ۲۰ نفر با روش نمونه‌گیری غیر احتمالی هدفمند و با تکنیک گلوله برفی انتخاب شدند. نتایج بخش کیفی

نشان داد که عوامل سیاست سرمایه‌گذاری برای رقابت‌پذیری در ۱۴ دسته قرار دارند که بر اساس یافته‌های مدل‌سازی تفسیری-ساختاری جامع، عوامل «قوانین و مقررات دولتی»، «استقرار استانداردها در صنعت»، «استراتژی رقابتی صنعت»، «ساختار مالی صنعت» و «خط‌مشی سرمایه‌گذاری» می‌تواند سطح بالاتری از مزیت رقابتی را برای صنعت فولاد افزایش دهد که اهمیت سیاست‌های کلان را برجسته می‌کند. از سوی دیگر، سیاست‌های سرمایه‌گذاری برای «مدیریت دانش»، «تحقیق و توسعه»، «قابلیت‌های بازاریابی» و «مدیریت ریسک» تابع عوامل کلان سیاست‌های سرمایه‌گذاری هستند که منجر به کسب مزیت رقابتی می‌شود.

امامی و همکاران (۱۴۰۱) پژوهشی با عنوان «اثرات توسعه سرمایه‌گذاری بر توانمندسازی اقتصادی صنعت ورزش ایران» انجام دادند. هدف از پژوهش تحلیل اثرات توسعه سرمایه‌گذاری بر توانمندسازی اقتصادی صنعت ورزش ایران بود. روش پژوهش آمیخته اکتشافی بود که در مرحله اول ۱۵ نفر از خبرگان ورزشی صاحب‌نظر به‌صورت هدفمند مورد مصاحبه عمیق قرار گرفتند با تحلیل تم داده‌های کیفی ۱۰۱ کد مختلف در ۶ تم اصلی و ۱۷ تم فرعی تولید شد و برای مرحله کمی پرسشنامه‌های توسعه سرمایه‌گذاری با ۷۶ سؤال و توانمندسازی اقتصادی با ۲۰ سؤال طراحی شد. نتایج حاکی از اثرات مثبت توسعه سرمایه‌گذاری در توسعه اقتصادی و توانمندسازی اقتصادی صنعت داشت.

گرایی نژاد و همکاران (۱۴۰۰) پژوهشی با عنوان «تأثیر عوامل مؤثر بر جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی با تأکید بر متغیرهای نهادی و ساختاری» انجام دادند. مقاله حاضر به بررسی موضوع تأثیرگذاری متغیرهای نهادی و ساختاری بر جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی با روش

گشتاورهای تعمیم‌یافته (GMM) پانل پویا، با استفاده از داده‌های ۳۰ کشور جهان، طی دوره زمانی ۲۰۱۱ - ۱۹۹۸ می‌پردازد. روش GMM داده‌های تابلویی پویا، از جمله کارآمدترین روش‌ها برای برآورد تأثیرگذاری متغیرهای نهادی است؛ زیرا که مشکل درون‌زا بودن شاخص‌های نهادی را حل می‌کند. مقیاس مورد استفاده برای منابع طبیعی سهم صادرات سوخت و مواد معدنی در کل صادرات کالایی است.

نتایج تخمین‌ها نشان می‌دهد که شاخص حکمرانی خوب در تمامی مدل‌های آزمون شده اثر مثبت و معناداری بر جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی داشته است، درحالی‌که آزادی اقتصادی اثر منفی و معنی‌داری بر جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی داشته است. نتایج به‌دست آمده از برآورد مدل، حاکی از مثبت و معنی‌دار بودن تأثیرگذاری منابع طبیعی بر جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در تمامی مدل‌های آزمون شده به‌غیر از گروه کشورهای غیر صادرکننده منابع طبیعی است.

محمدی نوده و همکاران (۱۳۹۹) پژوهشی با عنوان «بررسی نقش سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی بر رشد اقتصادی کشور در بخش‌های مختلف اقتصادی» انجام دادند. بر اساس نتایج به‌دست آمده، افزایش یک‌درصدی در سرمایه‌گذاری افزایش ۵۰ درصدی بر رشد بخش کشاورزی، ۶۹ درصدی بر بخش صنعت و ۸۸ درصدی بر بخش خدمات منجر می‌شود. با توجه به نتیجه‌گیری مقاله، بخش خدمات، صنعت و کشاورزی بیشترین اثرپذیری را از سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی دارند.

۲-۵- روش تحقیق

روش این پژوهش از نوع ترکیبی است. در رویکرد ترکیبی پژوهش تمرکز و تأکید بر هر دو رویکرد

کیفی و کمی در راستای طرح پرسش‌ها، روش‌های پژوهش، فرایند گردآوری و تحلیل داده‌ها و همچنین ارائه استنتاج در مطالعه‌ای واحد است. در پژوهش با روش ترکیبی پژوهش‌گر پژوهش خود را بر این مفروضه بنا می‌نهد که گردآوری انواع مختلف داده‌ها (کیفی و کمی) منجر به فهم مسئله پژوهش به بهترین وجه می‌شود [۱۲].

در پژوهش ترکیبی پژوهش‌گر از طریق به‌کارگیری هر دو رویکرد کیفی و کمی در یک مطالعه یا برنامه پژوهشی واحد داده‌ها را گردآوری و تحلیل، یافته‌ها را ترکیب و اقدام به نتیجه‌گیری می‌کند [۱۳]

استراتژی این پژوهش اکتشافی است. راهبرد اکتشافی بر این پیش‌فرض بنا شده است که به دلایلی نیازمند اکتشاف هستیم، اندازه‌گیری‌ها یا ابزارها در دسترس نیستند، متغیرها ناشناخته‌اند، چارچوب هدایت‌کننده یا نظریه‌ای وجود ندارد. این راهبرد شامل دو مرحله است؛ گردآوری و تحلیل داده‌های کیفی در مرحله اول و به دنبال آن گردآوری و تحلیل داده‌های کمی در مرحله دوم که خود بر اساس نتایج کیفی مرحله اول بنا نهاده می‌شوند. در این راهبرد معمولاً مرحله اول مطالعه مورد تأکید قرار می‌گیرد و ترکیب داده‌ها از طریق برقراری ارتباط بین تحلیل داده‌های کیفی و گردآوری داده‌های کمی انجام می‌گیرد. این طرح را می‌توان در بطن یک چشم‌انداز صریح یا بدون آن اجرا کرد [۱۴]. بر این اساس روش تحقیق در بخش کیفی، نظریه زمینه‌ای و در بخش کمی پیمایش است.

برای تحلیل داده‌ها در بخش کیفی از روش کدگذاری سه مرحله‌ای نظریه زمینه‌ای استفاده شده است. کدگذاری فرایندی تحلیلی‌ای است که طی آن داده‌ها مفهوم‌گذاری می‌شوند و به هم می‌پیوندند تا نظریه را شکل دهند [۱۵]. مدنظر قرار دادن فرایند تحلیل داده در روش نظریه

زمینه‌ای و بر اساس سه شیوه کدگذاری باز^۱، محوری^۲ و گزینشی^۳ انجام شد.

مشارکت‌کنندگان پژوهش، اساتید دانشگاهی، متخصصان و مدیران منطقه آزاد اروند است. برآورد حجم نمونه در پژوهش‌های کیفی مبتنی بر معیار درجه اشباع اطلاعات گردآوری‌شده در راستای هدف اصلی پژوهش است. با مدنظر قرار دادن این موضوع تعداد ۱۴ نفر از آن‌ها که از آگاهی و شناخت کافی در زمینه موضوع پژوهش برخوردار بودند انتخاب و با مراجعه به آن‌ها اطلاعات لازم جمع‌آوری شد. مبنا و معیار اصلی محاسبه و برآورد حجم نمونه در این مرحله از پژوهش میزان اشباع اطلاعات جمع‌آوری شده در راستای موضوع و اهداف پژوهش یا به‌عبارت‌دیگر پیروی از نمونه‌گیری نظری و اشباع مفاهیم و مقوله‌های شناسایی شده در فرایند تحلیل داده‌های پژوهش بوده است.

سپس در بخش کمی پس از بررسی روایی محتوای شاخص‌ها و تأیید آن‌ها اقدام به تهیه پرسشنامه بر اساس آن شده است. جامعه آماری پژوهش حاضر در بخش کمی، تمام متخصصان، مدیران، سرپرستان و کارشناسان منطقه آزاد اروند مشتمل بر ۱۰۱۳ نفر می‌باشند که از این بین و مبتنی بر روش نمونه‌گیری تصادفی در دسترس و با بهره‌گیری از جدول کرجسی و مورگان نمونه‌ای به تعداد ۲۷۸ نفر انتخاب شده‌اند. پس از جمع‌آوری داده‌ها اقدام به آزمون مدل در نرم‌افزار لیزرل شده است. تکنیک جمع‌آوری داده‌ها در بخش کمی، پرسشنامه ساخته شده بر اساس نتایج بخش کیفی است.

۳- یافته‌ها

کدگذاری داده‌های پژوهش در بخش کیفی،

¹ Open Coding

² Axial Coding

³ Selective Coding

جدول ۱- مشخصات مشارکت‌کنندگان پژوهش در مرحله کیفی

| ردیف | جنس | سن | تحصیلات | سابقه خدمت | تخصص |
|------|-----|----|---------------|------------|--------------------------|
| ۱ | مرد | ۴۸ | دکتر | ۲۲ | استاد دانشگاه |
| ۲ | مرد | ۵۶ | دکتر | ۲۵ | استاد دانشگاه |
| ۳ | مرد | ۵۲ | دکتر | ۲۲ | معاونت سرمایه‌گذاری |
| ۴ | زن | ۴۳ | دکتر | ۲۴ | استاد دانشگاه |
| ۵ | مرد | ۳۸ | کارشناسی ارشد | ۲۳ | امور سرمایه‌گذاری |
| ۶ | مرد | ۴۷ | دکتر | ۲۳ | حوزه مالی |
| ۷ | مرد | ۵۰ | دکتر | ۲۱ | معاونت مالی |
| ۸ | مرد | ۴۴ | دکتر | ۲۳ | توسعه و کسب‌وکار |
| ۹ | زن | ۴۶ | دکتر | ۲۰ | استاد دانشگاه |
| ۱۰ | مرد | ۵۴ | دکتر | ۲۶ | مدیریت طرح و برنامه |
| ۱۱ | مرد | ۵۳ | کارشناسی ارشد | ۲۸ | توسعه نواحی صنعتی |
| ۱۲ | مرد | ۴۵ | دکتر | ۲۱ | مدیر صنایع و معادن |
| ۱۳ | مرد | ۵۱ | دکتر | ۱۸ | صادرات و واردات |
| ۱۴ | مرد | ۴۳ | کارشناسی ارشد | ۲۸ | مدیر توسعه و تسهیل تولید |

جدول ۲- اجزاء پارادایم، مقولات اصلی و فرعی

| مقوله مرکزی | ابعاد | مقولات عمده | مقولات خرد |
|--|------------------------|-------------------------|--|
| جذب سرمایه‌گذاری ترکیبی به‌منظور پدیده‌های چندبعدی | شرایط علی | نظارت سیستماتیک | نظارت اجرایی/ سیستم قضایی |
| | | انسجام ساختاری | انسجام کارکردی/ انسجام فضایی |
| | | ساختار سرمایه‌گذاری | فضای سرمایه‌گذاری/ جذب سرمایه‌گذاری |
| | | سیاست‌های حمایتی | حمایت آموزشی/ حمایت مالی/ حمایت حقوقی |
| | شرایط مداخله‌گر | ساختار حکمرانی | ساختار حکمرانی/ مجاورت فضایی/ شفافیت نهادی |
| | | سیاست‌گذاری کلان | سیاست‌های کلان/ قوانین و مقررات |
| | شرایط زمینه‌ای | سطح توسعه‌یافتگی | توسعه اقتصادی/ توسعه فرهنگی-اجتماعی |
| | | زیرساخت‌های توسعه‌ای | زیرساخت‌های رفاهی/ زیرساخت‌های ارتباطی/ زیرساخت‌های تکنولوژیک |
| | راهبردها و استراتژی‌ها | توسعه فضای کسب‌وکار | توسعه فضای محیط کسب‌وکار |
| | | توسعه تعاملات اقتصادی | تعامل با بازار خارجی/ بازاریابی بین‌المللی/ درک رویه‌های بین‌المللی |
| | | توسعه زیرساخت‌ها | توسعه طرح‌های بنیادی/ توسعه زیربنایها |
| | | نوین‌گرایی سرمایه‌گذاری | استراتژی محوری در سرمایه‌گذاری/ سرمایه‌گذاری بین‌المللی/ خلق مزیت رقابتی |
| | | توسعه نظام حمایتگری | حمایتگری/ تشویق صادراتی |
| | پیامدها | بهبود رشد اقتصادی | افزایش تولید/ کاهش هزینه‌ها/ افزایش درآمد/ ارزش آفرینی |
| | | بهبود نظام سرمایه‌گذاری | جذب سرمایه‌گذاری خارجی/ جذب سرمایه‌گذاری داخلی/ توسعه صادرات و ارزآوری |
| | | توسعه نظام کسب‌وکارها | توسعه کمی کسب‌وکارها/ توسعه کیفی کسب‌وکارها |

در سه مرحله انجام شده است. در مرحله اول، ۲۹۶ کدباز استخراج شد که پس از جرح و تعدیل‌های روش‌شناختی به ۱۸۲ کدباز یا مفهوم رسید. این کدها و مفاهیم در مرحله بعدی نردبان انتزاع، تبدیل به ۴۶ مقوله خرد و در مرحله نهایی تبدیل به ۱۹ مقوله اصلی شدند. در نهایت این مقولات مدل پارادایمی را شکل داده است.

بر مبنای نتایج بخش کیفی پژوهش، عوامل مؤثر بر جذب سرمایه‌گذاری ترکیبی در منطقه آزاد اروند (شرایط علی) عبارت‌اند از: «نظارت سیستماتیک»، «انسجام ساختاری»، «ساختار سرمایه‌گذاری» و «سیاست‌های حمایتی». این عوامل در مفصل‌بندی با یکدیگر، شرایط علی تأثیرگذار بر جذب سرمایه‌گذاری ترکیبی در منطقه آزاد اروند را شکل می‌دهند. بر مبنای نتایج بخش کیفی، اولین عاملی که به‌مثابه یکی از شرایط علی بر جذب سرمایه‌گذاری ترکیبی در منطقه اروند تأثیرگذار است، نظارت سیستماتیک است. منظور از نظارت سیستماتیک این است که نهادهای مرتبط از یک طرف و بخش‌های نظارتی درونی کسب و کارهای فعال در این منطقه از سوی دیگر، بر رویه‌ها، شیوه‌ها، فرآیندها و تحولات اجرایی کسب و کارهای اقتصادی در منطقه اروند نظارت منظم، منسجم و مداوم داشته باشند. نظارت سیستماتیک دو بعد و مقوله فرعی را شامل می‌شود: نظارت اجرایی و سیستم قضایی.

دومین عاملی که به‌مثابه یکی از شرایط علی بر جذب سرمایه‌گذاری ترکیبی در منطقه اروند تأثیرگذار است، انسجام ساختاری است. منظور از انسجام ساختاری این است که ابعاد، بخش‌ها و حوزه‌های مختلف اقتصادی در راستای سرمایه‌گذاری ترکیبی با یکدیگر در تعامل و ارتباط سیستماتیک باشند. هنگامی که از ساختار بحث می‌شود منظور نظام کلانی است که نه تنها

بر کلیت اقتصاد منطقه اروند حاکم است، بلکه بر سیاست، اجتماع، فرهنگ و شخصیت‌های فردی فعالان اقتصادی و صاحبان کسب‌وکار و کلیه افرادی که به‌نوعی در این منطقه فعال هستند، حاکم است. این ساختار کلان نیاز است در راستای سرمایه‌گذاری ترکیبی و جذب بیشتر آن در منطقه، از انسجام و پیوستگی لازم و کافی برخوردار باشد. انسجام ساختاری دو بعد و مقوله را شامل می‌شود: انسجام کارکردی و انسجام فضایی.

سومین عاملی که به‌مثابه یکی از شرایط علی بر جذب سرمایه‌گذاری ترکیبی در منطقه اروند تأثیرگذار است، ساختار سرمایه‌گذاری است. ساختار سرمایه‌گذاری به شرایط، فرآیندها، نوع و میزان سرمایه‌گذاری در منطقه آزاد اروند اشاره دارد. اینکه در وضعیت موجود شرایط و فرآیندهای سرمایه‌گذاری در این منطقه چگونه است، بر فرآیند جذب سرمایه‌گذاری ترکیبی در این منطقه تأثیرگذار خواهد بود. ساختار سرمایه‌گذاری شامل دو مقوله فرعی است که عبارت‌اند از: فضای سرمایه‌گذاری و جذب سرمایه‌گذاری.

چهارمین عاملی که به‌مثابه یکی از شرایط علی بر جذب سرمایه‌گذاری ترکیبی در منطقه اروند تأثیرگذار است، سیاست‌های حمایتی است. برای توسعه و گسترش جذب سرمایه‌گذاری به‌ویژه در شرایط خاصی که منطقه آزاد اروند دارد، سیاست‌های حمایتی از ضرورت بنیادی برخوردار است. هرچند در یک اقتصاد آزاد چنین سیاست‌هایی چندان مطلوب نیست، اما وضعیت اقتصادی، مدیریتی و زیرساختی منطقه اروند به‌گونه‌ای است که در صورت عدم وجود چنین سیاست‌هایی اساساً امکان سرمایه‌گذاری ترکیبی بسیار پایین می‌آید. این سیاست‌ها ابعاد و انواع گوناگونی را شامل می‌شوند. سیاست‌های حمایتی شامل سه مقوله فرعی است که عبارت‌اند از:

حمایت مالی، حمایت آموزشی و حمایت حقوقی. بر مبنای نتایج بخش کیفی، مقوله‌های «سطح توسعه‌یافتگی» و «زیرساخت‌های توسعه‌ای» به‌عنوان شرایط زمینه‌ای جذب سرمایه‌گذاری ترکیبی احصاء شده‌اند. بر مبنای نتایج بخش کیفی پژوهش، اولین مقوله مرتبط با شرایط زمینه‌ای جذب سرمایه‌گذاری ترکیبی در منطقه آزاد اروند، سطح توسعه‌یافتگی است. بسترها و زمینه‌های مناسب یکی از شرایط اصلی برای رشد و توسعه سرمایه‌گذاری در هر منطقه‌ای است و منطقه آزاد اروند نیز از این قاعده استثناء نیست. هنگامی که این بستر و شرایط ماهیتی توسعه‌یافته داشته باشد (هم از لحاظ اقتصادی، هم از لحاظ فرهنگی-اجتماعی و هم از لحاظ حقوقی-سیاسی) سرمایه‌گذاران نیز اشتیاق بیشتری به سرمایه‌گذاری در انواع و ابعاد مختلف دارند، زیرا هم از بازگشت سرمایه خودشان و انباشت آن اطمینان دارند و هم از امنیت سرمایه‌گذاری و شرایط حقوقی-سیاسی موجود در منطقه توسعه‌یافته برخوردار هستند. در غیر این صورت ما شاهد کاهش سرمایه‌گذاری و نامتوازن شدن آن در بهترین حالت خواهیم بود.

بنابراین، شرایط توسعه و سطح توسعه‌یافتگی ارتباط مستقیمی با جذب سرمایه‌گذاری ترکیبی دارد. در کنار این تأثیرگذاری، سطح توسعه‌یافتگی بر راهبردها و استراتژی‌هایی که برای توسعه و گسترش جذب سرمایه‌گذاری ترکیبی در منطقه آزاد اروند ارائه می‌شود، تأثیرگذار است. سطح توسعه‌یافتگی به‌عنوان یکی از شرایط زمینه‌ای جذب سرمایه‌گذاری ترکیبی در منطقه آزاد اروند شامل دو بعد است: توسعه اقتصادی و توسعه فرهنگی-اجتماعی.

دومین مقوله مرتبط با شرایط زمینه‌ای جذب سرمایه‌گذاری ترکیبی در منطقه آزاد اروند، زیرساخت‌های توسعه‌ای است. زیرساخت‌ها هم

برای توسعه‌یافتگی ضروری هستند و هم برای توسعه سرمایه‌گذاری به‌ویژه از نوع ترکیبی آن. بدون وجود زیرساخت‌های توسعه‌ای، شرایط و بستر برای سرمایه‌گذاری فراهم نمی‌شود و فرآیند جذب آن با مشکل و مسئله مواجه می‌شود؛ اما در صورتی که زیرساخت‌های توسعه‌ای در وضعیت مناسبی قرار داشته باشند، جذب سرمایه‌گذاری نیز به‌صورت مطلوبی انجام می‌شود. به‌هرحال، زیرساخت‌های توسعه‌ای زمینه و بستر را برای توسعه یافتگی اقتصادی و فرهنگی-اجتماعی فراهم می‌کنند و همین مسئله سبب می‌شود زمینه‌ها و بسترهای لازم برای توسعه و گسترش جذب سرمایه‌گذاری ترکیبی در منطقه آزاد اروند فراهم شود. زیرساخت‌های توسعه شامل سه بعد اصلی است که عبارت‌اند از: زیرساخت‌های رفاهی، زیرساخت‌های ارتباطی و زیرساخت‌های تکنولوژیک.

مقوله‌های «ساختار حکمرانی» و «سیاست‌گذاری کلان» به‌عنوان شرایط مداخله‌گر جذب سرمایه‌گذاری ترکیبی احصاء شده‌اند. اولین مقوله مرتبط با شرایط مداخله‌گر که به‌طور مستقیم بر راهبردها و استراتژی‌های جذب سرمایه‌گذاری ترکیبی در منطقه آزاد اروند تأثیر می‌گذارد، ساختار حکمرانی است. ساختار حکمرانی به مدیریت کلان و نهادی نظام سیاسی هم در سطح تصمیم‌گیری کلان و هم در سطح تصمیم‌گیری مدیریتی و میانی مرتبط است.

هنگامی که کیفیت حکمرانی در حالت نامناسبی باشد، رانت و فساد در منطقه افزایش پیدا می‌کند، سیستم قضایی کارآمد و قابل اطمینان نیست، اعتماد نهادی از بین می‌رود، امنیت سرمایه‌گذاری به‌شدت تضعیف می‌شود و عملاً ساختار اقتصادی-اجتماعی منطقه به سمت فروپاشی می‌رود. در چنین وضعیتی سرمایه‌گذاری به‌سختی امکان‌پذیر می‌شود مگر

اینکه سرمایه‌گذاران از رانت برخوردار باشند که قاعدتاً در این مورد خیلی زیادی این‌گونه نیست. ابعاد ساختار حکمرانی شامل سه مورد است که عبارت‌اند از: ساختار حکمرانی، مجاورت فضایی و شفافیت نهادی.

دومین مقوله مرتبط با شرایط مداخله‌گر که به‌طور مستقیم بر راهبردها و استراتژی‌های جذب سرمایه‌گذاری ترکیبی در منطقه آزاد اروند تأثیر می‌گذارد، سیاست‌گذاری کلان است. منظور از سیاست‌گذاری کلان، تصمیم‌گیری‌های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی نظام تصمیم‌گیری در سطح کلان است که هم در قالب دستورالعمل‌ها، بخش‌نامه‌ها و قوانین نمود پیدا می‌کند و هم در قالب تأثیرگذاری‌های دستوری غیررسمی. این سیاست‌گذاری‌های کلان می‌توانند هر راهبرد و استراتژی جذب سرمایه‌گذاری ترکیبی را تحت تأثیر خود قرار بدهند؛ بنابراین نیاز است که در طراحی راهبردها و استراتژی‌ها با این سیاست‌گذاری‌های کلان توجه شود. سیاست‌گذاری کلان شامل دو بعد است که عبارت‌اند از: سیاست‌های کلان و قوانین و مقررات.

«توسعه فضای کسب‌وکار»، «توسعه تعاملات اقتصادی»، «توسعه زیرساخت‌ها»، «نوین‌گرایی سرمایه‌گذاری» و «توسعه نظام حمایتگری» به‌عنوان راهبردها و استراتژی‌های جذب سرمایه‌گذاری ترکیبی احصاء شده‌اند. اولین راهبرد و استراتژی جذب سرمایه‌گذاری ترکیبی در منطقه آزاد اروند، توسعه فضای کسب‌وکار است. همان‌طور که بحث شد در وضعیت موجود چالش‌های اقتصادی و نهادی زیادی در مسیر توسعه کسب و کارها وجود دارد. این در حالی است که برای جذب سرمایه‌گذاری ترکیبی هم توسعه کیفی کسب و کارها (تنوع‌پذیری) اهمیت دارد و توسعه کمی کسب و کارها.

بر مبنای دیدگاه خبرگان و اساتید اقتصاد

توسعه فضای حمایتی از کسب‌وکارها از یک‌طرف و توسعه محیط کسب‌وکار از طرف دیگر خرده‌راهبردهایی هستند که می‌توانند به توسعه فضای کسب‌وکار در منطقه آزاد اروند منجر شوند. دومین راهبرد و استراتژی جذب سرمایه‌گذاری ترکیبی در منطقه آزاد اروند، توسعه تعاملات اقتصادی است. تعاملات اقتصادی یکی از اصول و بنیادهای توسعه سرمایه‌گذاری در هر منطقه‌ای است. توسعه تعاملات اقتصادی سبب انباشت بیشتر سرمایه از سوی شرکت‌ها و کسب‌وکارهای مختلف می‌شود.

این مسئله به‌ویژه هنگامی که با کسب‌وکارها و بازارهای بین‌المللی و خارجی باشد نمود بیشتری پیدا می‌کند. با توجه به افزایش تنوع‌پذیری اقتصادی کسب و کارها در چنین وضعیتی، به‌احتمال زیاد جذب سرمایه‌گذاری ترکیبی نیز وضعیت مطلوب‌تری پیدا خواهد کرد. توسعه تعاملات اقتصادی شامل سه مقوله فرعی است که عبارت‌اند از: تعامل با بازار خارجی، بازاریابی بین‌المللی و درک رویه‌های بین‌المللی.

سومین راهبرد و استراتژی جذب سرمایه‌گذاری ترکیبی در منطقه آزاد اروند، توسعه زیرساخت‌ها است. همان‌طور که بحث شد زیرساخت‌های رفاهی، ارتباطی و تکنولوژیک هم برای توسعه‌یافتگی و هم برای جذب سرمایه‌گذاری ترکیبی از اهمیت بنیادی برخوردار است. با این وجود، وضعیت موجود منطقه آزاد اروند نشان‌دهنده این است که زیرساخت‌های فوق در این منطقه وضعیت مناسبی ندارند و این مسئله عاملی برای تضعیف جذب سرمایه‌گذاری ترکیبی شده است. برای رهایی از این وضعیت، نخبگان و اساتید اقتصاد توسعه زیرساخت‌ها را به‌عنوان یکی از راهبردها و استراتژی‌های جذب سرمایه‌گذاری در این منطقه پیشنهاد داده‌اند. توسعه زیرساخت‌ها دو بعد را شامل می‌شود که عبارت‌اند از: توسعه طرح‌های بنیادی و توسعه

زیربناها.

چهارمین راهبرد و استراتژی جذب سرمایه‌گذاری ترکیبی در منطقه آزاد اروند، نوین‌گرایی سرمایه‌گذاری است. وضعیت سرمایه‌گذاری در منطقه آزاد اروند در شرایط فعلی چندان مناسب نیست. فراتر از این، بیشتر کسب و کارها و سرمایه‌گذاری‌هایی که در این منطقه انجام می‌شود ماهیتی کلاسیک و سنتی دارد. این در حالی است که در عصر نوین و شرایط متغیر اقتصادی و سیاسی جهان نوین، لازم است ماهیت سرمایه‌گذاری‌های انجام شده نیز نوین شود. نوین‌گرایی سرمایه‌گذاری به‌عنوان یکی از استراتژی‌های جذب سرمایه‌گذاری ترکیبی در منطقه اروند دارای سه بعد اصلی است که عبارت‌اند از: استراتژی محوری در سرمایه‌گذاری، سرمایه‌گذاری بین‌المللی و خلق مزیت رقابتی.

پنجمین راهبرد و استراتژی جذب سرمایه‌گذاری ترکیبی در منطقه آزاد اروند، توسعه نظام حمایتگری است. همان‌طور که بحث شد، سیاست‌های حمایتی به‌ویژه در وضعیت اقتصادی و سیاسی ایران برای توسعه سرمایه‌گذاری به‌ویژه در منطقه آزاد اروند از اهمیت بنیادی برخوردار است. در وضعیت فعلی این سیاست‌ها چندان مناسب نیستند. توسعه نظام حمایتگری دارای دو بعد اساسی است که عبارت‌اند از: حمایتگری و تشویق صادراتی.

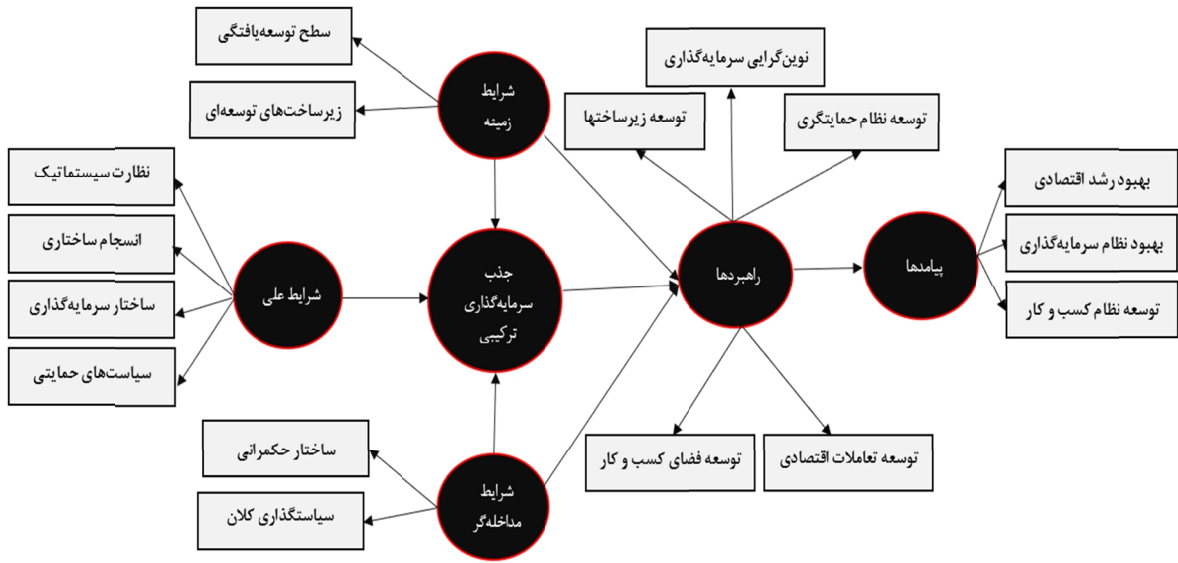
مبنای نتایج بخش کیفی پژوهش، «بهبود رشد اقتصادی»، «بهبود نظام سرمایه‌گذاری» و «توسعه نظام کسب و کار» به‌عنوان پیامدهای تحقق راهبردها و استراتژی‌های جذب سرمایه‌گذاری ترکیبی احصاء شده‌اند. اولین پیامد اتخاذ راهبردها و استراتژی‌های معرفی‌شده در راستای جذب سرمایه‌گذاری ترکیبی در منطقه آزاد اروند، بهبود رشد اقتصادی است. هدف نهایی

هر کنشگری اقتصادی در هر سطحی در نهایت رشد اقتصادی است. رشد اقتصادی هم محصول سرمایه‌گذاری است و هم خودش به سرمایه‌گذاری بیشتر منجر می‌شود.

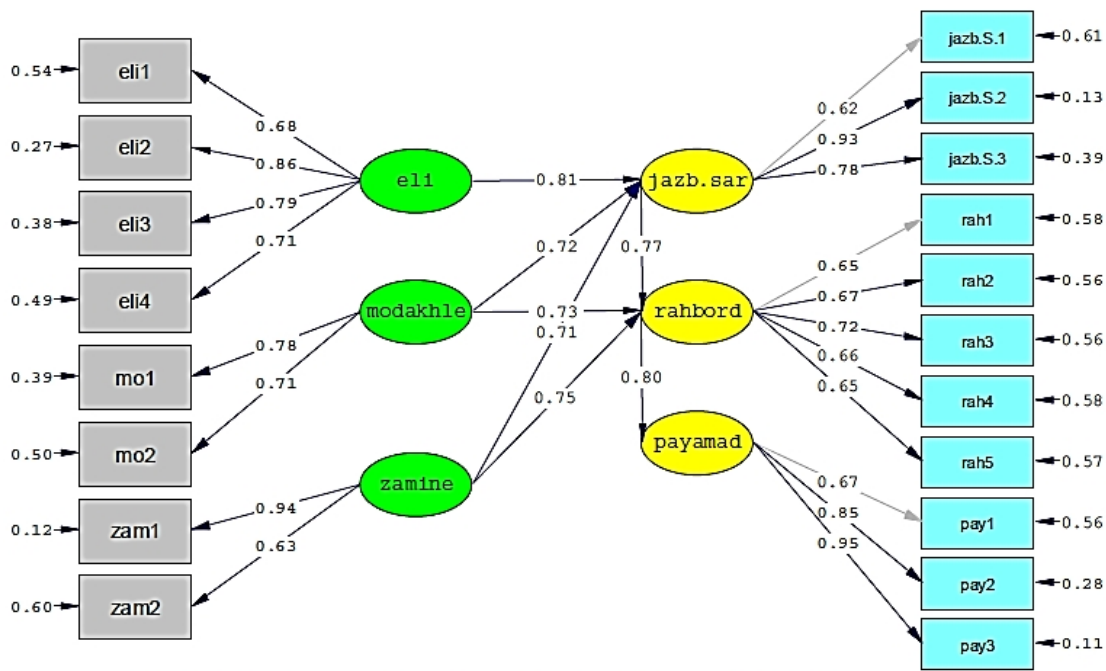
جذب سرمایه‌گذاری ترکیبی سبب تنوع‌پذیری کسب و کارها از یک طرف و تنوع منابع سرمایه‌ای از طرف دیگر می‌شود. این مسئله هم در نهایت هم به افزایش تولید منجر می‌شود، هم درآمدها را افزایش می‌دهد و هم سبب کاهش هزینه‌ها می‌شود. به‌رحال، بهبود رشد اقتصادی می‌تواند یکی از پیامدهای کلان جذب سرمایه‌گذاری ترکیبی در منطقه اروند باشد. بهبود رشد اقتصادی شامل سه بعد است که عبارت‌اند از: افزایش تولید، کاهش هزینه‌ها و افزایش درآمدها.

دومین پیامد اتخاذ راهبردها و استراتژی‌های معرفی‌شده در راستای جذب سرمایه‌گذاری ترکیبی در منطقه آزاد اروند، بهبود نظام سرمایه‌گذاری است. همان‌طور که بحث شد، جذب سرمایه‌گذاری ترکیبی از طریق راهبردها و استراتژی‌های ارائه شده می‌تواند سبب رشد و توسعه اقتصادی منطقه آزاد اروند شود. این مسئله به‌صورت چرخشی سبب افزایش سرمایه‌گذاری و بهبود نظام سرمایه‌گذاری به‌طور کلی خواهد شد. به‌رحال بهبود نظام سرمایه‌گذاری می‌تواند یکی از پیامدهای جذب سرمایه‌گذاری ترکیبی در منطقه آزاد اروند شود. بهبود نظام سرمایه‌گذاری دارای سه بعد اصلی است که عبارت‌اند از: جذب سرمایه‌گذاری داخلی، جذب سرمایه‌گذاری خارجی و توسعه صادرات و ارزیابی.

سومین پیامد اتخاذ راهبردها و استراتژی‌های معرفی‌شده در راستای جذب سرمایه‌گذاری ترکیبی در منطقه آزاد اروند، بهبود نظام کسب و کار است. تنوع‌پذیری کسب و کارها سبب



شکل ۱- مدل پارادایمی جذب سرمایه‌گذاری ترکیبی در منطقه آزاد اروند بر اساس نتایج بخش کیفی

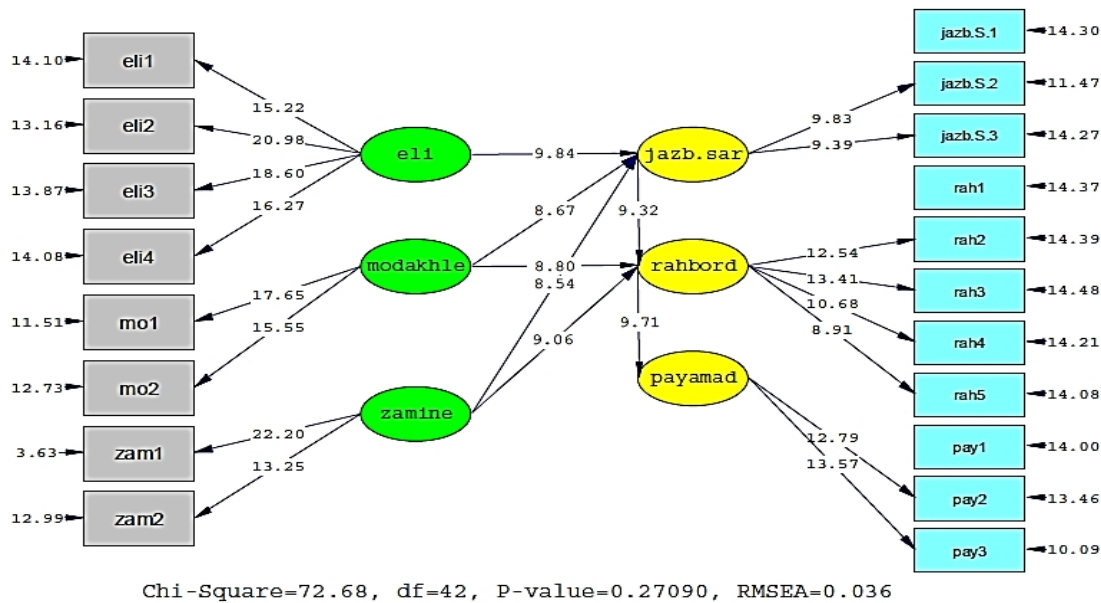


Chi-Square=72.68, df=42, P-value=0.27090, RMSEA=0.036

نمودار ۲- مدل معادلات ساختاری الگوی پژوهش (تخمین استاندارد)

اقتصادی را برای منطقه به ارمغان خواهد آورد. توسعه نظام کسب‌وکار دارای دو بعد اصلی است که عبارت‌اند از: توسعه کمی کسب و کارها، توسعه کیفی کسب و کارها. پس از احصا مدل مفهومی اقدام به تهیه

بهبود فرآیند جذب سرمایه‌گذاری ترکیبی در منطقه آزاد اروند خواهد شد، اما این رابطه یک‌طرفه نیست، بلکه جذب سرمایه‌گذاری ترکیبی نیز به‌مرور سبب توسعه نظام کسب و کارها خواهد شد و از این طریق رشد و توسعه



نمودار ۳- مدل معادلات ساختاری الگوی پژوهش (عدد معناداری)

تأیید قرار می‌گیرد. همچنین در جدول ۳ و ۴ شاخص‌های برازندگی مدل معادلات ساختاری بر اساس خروجی نرم‌افزار قابل مشاهده است.

همان‌طور که قابل مشاهده است شاخص کای دو بهنجار از تقسیم ساده کای دو بر درجه آزادی در مدل محاسبه می‌شود که این مقدار بین ۱ تا ۵ است لذا نشان‌دهنده مناسب بودن برازش مدل است و یکی دیگر از مهم‌ترین شاخص‌ها در تحلیل معادلات ساختاری مقدار p-value است که از مقدار مطلوب آن ۰/۰۵ بیشتر است که حکایت از برازش مناسب مدل است. همچنین معیار ریشه میانگین مجذورات تقریب (RMSEA) مقدار ۰/۰۳۶ به دست آمده است و از ۰/۱ کمتر است و لذا مدل دارای خطای قابل قبولی است. شاخص ریشه میانگین مجذور پس‌ماند (RMR) نیز برابر ۰/۰۳۲ است و مقدار کوچکی است که بیانگر برازش قابل قبول است. همچنین دیگر شاخص‌های برازندگی نیز نزدیک به یک هستند و در نتیجه همگی نشان‌دهنده مطلوبیت مدل معادلات ساختاری می‌باشند.

همان‌طور که در جدول بالا قابل مشاهده است

پرسشنامه شده است که پس از تأیید روایی محتوی به‌وسیله شاخص cvi (تمامی شاخص‌ها دارای میانگین عددی بیش از ۱,۵ و مقدار CVR بیش از ۰,۵) و تأیید پایایی بر اساس آزمون‌های آلفا کرونباخ و پایایی مرکب (مقادیر ضریب آلفای کرونباخ و قابلیت اعتماد ترکیبی بیشتر از ۰/۷ و شاخص اعتبار همگرا بیشتر از ۰/۵ است که نشان از مناسب بودن پرسشنامه‌ها تحقیق است) اقدام به توزیع پرسشنامه بین نمونه تحقیق شده است. در ادامه بر اساس این داده‌های به دست آمده اقدام به بررسی مدل اندازه‌گیری و مدل ساختاری شده است. پس از تأیید مدل‌های اندازه‌گیری متغیرها (یافته‌های جدول ۲) اقدام به برآورد مدل ساختاری شده است. نمودار ۲ و ۳ به ترتیب مدل ساختاری الگوی احصا شده تحقیق در حالت تخمین استاندارد و حالت عدد معناداری است.

همان‌طور که در نمودارهای بالا قابل مشاهده است مسیرهایی با عدد معناداری بیشتر از مقدار ۱/۹۶، معنادار هستند به عبارت دیگر در اطمینان ۹۵ درصد روابط میان متغیرها مورد تأیید قرار می‌گیرد در نتیجه مدل احصا شده پژوهش مورد

جدول ۳- شاخص‌های برازندگی مدل معادلات ساختاری

| عنوان شاخص آماری | میزان استاندارد شاخص | مقدار شاخص در مدل | نتیجه‌گیری |
|------------------|----------------------|-------------------|------------|
| X2/df | بین ۱ تا ۵ | ۱,۷۳ | مناسب است |
| p-value | بیشتر از ۰/۰۵ | ۰,۲۷۰۹۰ | مناسب است |
| GFI | بیشتر از ۰/۹ | ۰,۹۶ | مناسب است |
| AGFI | بیشتر از ۰/۹ | ۰,۹۵ | مناسب است |
| RMSEA | کمتر از ۰/۱ | ۰,۰۳۶ | مناسب است |
| CFI | بیشتر از ۰/۹ | ۰,۹۲ | مناسب است |
| NFI | بیشتر از ۰/۹ | ۰,۹۶ | مناسب است |
| RMR | کمتر از ۰/۰۹ | ۰,۰۳۲ | مناسب است |
| IFI | بیشتر از ۰/۹ | ۰,۹۵ | مناسب است |

جدول ۴- خلاصه نتایج گزاره‌های پژوهش

| گزاره | مسیر | ضریب استاندارد | نتیجه |
|-------|---|----------------|---------|
| ۱ | شرایط علی- پدیده‌ی مرکزی | ۰/۸۱ | معنادار |
| ۲ | عوامل مداخله‌گر- پدیده‌ی مرکزی | ۰/۷۲ | معنادار |
| ۳ | شرایط زمینه‌ای- پدیده‌ی مرکزی | ۰/۷۱ | معنادار |
| ۴ | عوامل مداخله‌گر- راهبردها و استراتژی‌ها | ۰/۷۳ | معنادار |
| ۵ | شرایط زمینه‌ای- راهبردها و استراتژی‌ها | ۰/۷۵ | معنادار |
| ۶ | پدیده‌ی مرکزی- راهبردها و استراتژی‌ها | ۰/۷۷ | معنادار |
| ۷ | راهبردها و استراتژی‌ها- پیامدها | ۰/۸۰ | معنادار |

بوده است. داده‌های پژوهش حاضر در بخش کیفی از مصاحبه با ۱۴ نفر از اساتید دانشگاهی، متخصصان و مدیران منطقه آزاد اروند به‌دست‌آمده است.

این داده‌ها با روش نظریه زمینه‌ای، بررسی شده است. برای نیل به این هدف، ابتدا داده‌های جمع‌آوری شده از مصاحبه‌ها، کدگذاری شده است؛ و این کدگذاری شامل کدگذاری باز، کدگذاری انتخابی و کدگذاری محوری بوده است که درنهایت بدنه اصلی نظریه شکل گرفته و مدل جذب سرمایه‌گذاری ترکیبی را شکل داده است. با

در اطمینان ۹۵ درصد روابط میان متغیرها مورد تأیید قرار می‌گیرد. در نتیجه مدل احصا شده پژوهش در سطح اطمینان ۹۵ درصد مورد تأیید قرار می‌گیرد.

۴- بحث و نتیجه‌گیری

این پژوهش با هدف استخراج الگو و مدل جذب سرمایه‌گذاری ترکیبی در منطقه آزاد تجاری اروند برای دستیابی به بهترین روش سرمایه‌گذاری در شرایط بحران اقتصادی و تورم ناشی از تحریم انجام گرفته است. روش تحقیق به صورت ترکیبی

بهره‌گیری از این مقوله‌ها و مؤلفه‌های به‌دست‌آمده، شرایط علی، شرایط مداخله‌گر، بسترها، پیامدها و راهبردها و ارتباط آن‌ها با مقوله مرکزی مشخص شده است.

به عبارتی بر مبنای تحلیل کیفی و روش داده بنیاد، ۱۸۲ مفهوم شناسایی شده است که در قالب ۶ مضمون اصلی شامل: (۱) عوامل مؤثر بر جذب سرمایه‌گذاری ترکیبی یا شرایط علی (شامل ۴ مضمون سازمان‌دهنده، ۱۲ مضمون پایه‌ای و ۲۳ مفهوم)، (۲) ساختار جذب سرمایه‌گذاری ترکیبی یا پدیده مرکزی (شامل ۳ مضمون سازمان‌دهنده، ۶ مضمون پایه‌ای و ۲۰ مفهوم)، (۳) زمینه‌های تأثیرگذار بر جذب سرمایه‌گذاری ترکیبی یا شرایط زمینه‌ای (شامل ۲ مضمون سازمان‌دهنده، ۵ مضمون پایه‌ای و ۱۲ مفهوم)، (۴) عوامل مداخله‌گر مؤثر بر جذب سرمایه‌گذاری ترکیبی یا شرایط مداخله‌گر (شامل ۲ مضمون سازمان‌دهنده، ۵ مضمون پایه‌ای و ۱۴ مفهوم)، (۵) راهبردهای جذب سرمایه‌گذاری ترکیبی یا راهبردها و استراتژی‌ها (شامل ۵ مضمون سازمان‌دهنده، ۱۲ مضمون پایه‌ای و ۷۸ مفهوم) و (۶) پیامدهای جذب سرمایه‌گذاری ترکیبی یا پیامدها (شامل ۳ مضمون سازمان‌دهنده، ۹ مضمون پایه‌ای و ۳۵ مفهوم) دسته‌بندی شده است.

این مفاهیم در ارتباط با یکدیگر، مدل مفهومی پژوهش را ایجاد کرده است. سپس در بخش کمی این مدل با روش معادلات ساختاری بررسی شده‌اند. همان‌طور که نتایج نشان داد در سطح اطمینان ۹۵ درصد روابط میان متغیرها مورد تأیید قرار می‌گیرد. در نتیجه مدل احصا شده پژوهش در سطح اطمینان ۹۵ درصد مورد تأیید قرار می‌گیرد. به عبارت دیگر بر اساس گزاره ۱ شرایط علی بر پدیده مرکزی (جذب سرمایه‌گذاری ترکیبی) مؤثر است. بر اساس گزاره

۲ و ۳، شرایط زمینه‌ای و عوامل مداخله‌گر بر پدیده مرکزی (جذب سرمایه‌گذاری ترکیبی) مؤثرند. بر اساس گزاره ۴ و ۵، شرایط زمینه‌ای و عوامل مداخله‌گر بر راهبردها و استراتژی‌ها مؤثر است. همچنین بر اساس گزاره ۶ جذب سرمایه‌گذاری ترکیبی بر راهبردها و استراتژی‌ها مؤثر است؛ و نهایتاً بر اساس گزاره ۷ راهبردها و استراتژی‌ها بر پیامدهای جذب سرمایه‌گذاری ترکیبی مؤثر است.

بنابراین بر اساس نتایج پژوهش می‌توان گفت که مدل پارادایمی جذب سرمایه‌گذاری ترکیبی در راستای رونق کسب‌وکار و رشد اقتصادی در منطقه آزاد اروند دارای چند بعد اصلی است که هر کدام، ابعاد و مقولات خردتری را شامل می‌شوند. شرایط علی جذب سرمایه‌گذاری ترکیبی در منطقه آزاد اروند عبارت‌اند از: «نظارت سیستماتیک»، «انسجام ساختاری»، «ساختار سرمایه‌گذاری» و «سیاست‌های حمایتی». شرایط مداخله‌گر جذب سرمایه‌گذاری ترکیبی در منطقه آزاد اروند شامل «ساختار حکمرانی» و «سیاست‌گذاری کلان» است.

شرایط زمینه‌ای جذب سرمایه‌گذاری ترکیبی در منطقه آزاد اروند عبارت‌اند از: «سطح توسعه‌یافتگی» و «زیرساخت‌های توسعه‌ای». راهبردهای جذب سرمایه‌گذاری ترکیبی در منطقه آزاد اروند شامل راهبردهای زیر هستند: «توسعه فضای کسب و کار»، «توسعه تعاملات اقتصادی»، «توسعه زیرساخت‌ها»، «نوین‌گرایی سرمایه‌گذاری» و «توسعه نظام حمایتگری». در نهایت پیامدهای تحقق این راهبردها برای جذب سرمایه‌گذاری ترکیبی در منطقه آزاد اروند عبارت‌اند از: «بهبود رشد اقتصادی»، «بهبود نظام سرمایه‌گذاری» و «توسعه نظام کسب‌وکار». همچنین مقوله مرکزی «سرمایه‌گذاری ترکیبی» به مثابه پدیده‌ای چندبعدی است.

لازم به ذکر است که این پیامدها، پیامدهای نهایی نیستند، بلکه در مرحله‌ای از فرایند جذب سرمایه‌گذاری ممکن است به مثابه شرط علی یا شرط مداخله‌گر عمل نمایند؛ بنابراین، چنین پیامدهایی دارای وجه احتمالی هستند. به‌طور کلی جذب سرمایه‌گذاری ترکیبی در منطقه آزاد اروند، متأثر از عوامل مختلفی بوده است و خود نیز دارای پیامدهای مختلفی است در این میان، سرمایه‌گذاری ترکیبی نیازمند فراهم نمودن زمینه‌ها و بسترهایی نیز است. نتایج تحقیق حاضر با نتایج تحقیق سیلوا و همکاران (۲۰۲۳)، اولریچ و همکاران (۲۰۲۳)، پاولویس و همکاران (۲۰۲۱)، ویجایا و همکاران (۲۰۲۰)، آلتینتاس و همکاران (۲۰۱۷)، توبین و آکرم (۲۰۱۵)، سانجایا ال و راجنش ناروال (۲۰۱۴)، گرایبی نژاد و همکاران (۱۴۰۰)، محمدی نوده و همکاران (۱۳۹۹) و کشاورز و همکاران (۱۳۹۵) همسو است.

۵- پیشنهادها

✓ آسیب‌شناسی جذب سرمایه‌گذاری ترکیبی در منطقه آزاد اروند بر اساس واقعیت‌های موجود در این سازمان
✓ افزایش سطح آشنایی مدیران و سرپرستان صنعت گردشگری (به‌ویژه مدیران سطوح بالای سازمان) با الزامات، اهداف و دستاوردهای جذب سرمایه‌گذاری مشترک.
✓ ایجاد انسجام کامل بین گمرک ایران و منطقه آزاد اروند
✓ سرمایه‌گذاری اولیه برای ایجاد زیربنای لازم در منطقه آزاد اروند توسط دولت
✓ ایجاد بسترها برای ضمانت اجرایی دعاوی حقوقی فعالیت اقتصادی در منطقه آزاد اروند در صورت بروز مشکل
✓ حمایت از صاحبان کسب‌وکار در منطقه آزاد اروند و آموزش اصول تجارت بین‌الملل به آنها

✓ ایجاد برابری و شفافیت نهادی در برخورد با فعالان اقتصادی در منطقه آزاد اروند
✓ تسهیل در اخذ مجوز برای فعالان اقتصادی در منطقه آزاد اروند
✓ ایجاد هم‌راستایی بین قوانین و مقررات داخلی منطقه آزاد اروند با الزامات تجارت بین‌المللی
✓ بهبود وضعیت زیرساخت‌های جاده‌ای و ارتباطی در منطقه آزاد اروند
✓ بهبود وضعیت توسعه اقتصادی و توسعه فرهنگی-اجتماعی در منطقه آزاد اروند
✓ حمایت از سرمایه‌گذاران خرد در منطقه آزاد اروند و ارتقاء رقابت‌پذیری بین‌المللی بنگاه‌های داخلی
✓ ایجاد پیوندهای اقتصادی با بازارهای جهانی و تشویق و ترغیب و افزایش انگیزه‌های بنگاه‌های صادرات
✓ به‌کارگیری استراتژی تجارت خارجی و درک عمیق شیوه‌های کسب و کار و رویه‌ها در بازارهای خارجی
✓ رعایت اصول و استانداردهای بین‌المللی تجارت در راستای تعامل بهتر بین‌المللی با بازارها
✓ تقویت سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در منطقه آزاد اروند
✓ توسعه سرمایه‌گذاری‌های مشترک با شرکت‌های خارجی در منطقه آزاد اروند
✓ تشویق به افزایش کیفیت کالاها و توسعه ظرفیت و قابلیت صادراتی شدن آنها
✓ واگذاری تسهیلات به دلیل افزایش تعداد کسب‌وکارهای اقتصادی حاضر در منطقه
✓ افزایش تشویق رقابت‌پذیری و تمایل بیشتر سرمایه‌گذاران داخلی برای سرمایه‌گذاری در منطقه
✓ بهبود قدرت صادراتی کسب‌وکارها و حضور مؤثرتر و کارآمدتر در بازارهای بین‌المللی
✓ شناسایی سازمان‌هایی که تجربه موفقی از اجرای جذب سرمایه‌گذاری ترکیبی دارند و

Africa: white elephants or latent drivers of growth and employment?, United Nations University (UNU), World Institute for Development Economics Research.

۹- دهقان شبانی، زهرا و سعیده آفرینش فر (۱۳۹۳). تحلیل تأثیر فضای کسب و کار بر جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در ایران و چند کشور منتخب. پژوهش‌های اقتصادی ایران. سال بیستم، شماره ۶۲. ۱۰- دهمرده، نظر، علی احمدی، ندا و عباسعلی قادری (۱۳۹۸). ارزیابی و اولویت‌بندی مناطق آزاد کشور و تأثیر آن در توسعه اقتصادی این مناطق. فصلنامه سیاست‌های راهبردی و کلان، دوره ۷ ف شماره ۱.

۱۱- اسفندیاری، علی‌اصغر و همکاران (۱۳۸۷). ارزیابی عملکرد مناطق آزاد تجاری ایران و تأثیر آن در توسعه اقتصادی این مناطق. پژوهشنامه اقتصادی، شماره ۲۸. ۱۲- کرسول، جان. دبلیو (۱۳۹۱). طرح پژوهش؛ رویکردهای کیفی، کمی و ترکیبی. ترجمه علیرضا کیامنش و مریم دانای‌طوس. تهران: انتشارات جهاد دانشگاهی. ۱۳- کرسول، جان. دبلیو و پلانو کلارک، ویکی (۱۳۹۰). روش‌های پژوهش ترکیبی. ترجمه علیرضا کیامنش و جاوید سرایی. تهران: آبیژ.

۱۴- استراوس، انسلم و گربین، جولیت (۱۳۹۱). مبانی پژوهش کیفی، فنون و مراحل تولید نظریه زمینه‌ای. ترجمه ابراهیم افشار. تهران: نی.

15. Uros Delevic (2020), Employment and state incentives in transition economies: are subsidies for FDI ineffective? The case of Serbia, *Transnational Corporations*, Volume 27, 2020, Number 2.

برقراری ارتباط با این سازمان‌ها به‌منظور الگوبرداری از تجارب موفق آنها.

✓ تعیین و سنجش میزان ارزشمندی استفاده از این راهکارها توسط مدیران، مشاوران و مدیران منابع انسانی و از سوی دیگر فراهم نمودن امکان استفاده مؤثرتر از نتایج ارزشمند پژوهش‌های دانشگاهی و نهایتاً بهبود ارتباط بین دانشگاه و صنعت

✓ روشن و هم‌راستا نمودن اقدامات منابع انسانی از نظر ذی‌نفعان و در مجموع ارتقای سطح بلوغ نظری و عملی.

۶- منابع

1. Shao, Yanyu. Xia, Dengfeng & Fei, Weiyin (2023). Optimal investment strategy for DC pension plan with inflation risk under the hybrid stochastic volatility model. *Systems Science & Control Engineering*, 11(1). <https://doi.org/10.1080/21642583.2023.2186962>.

۲- کرمی، افشین (۱۳۸۷). آسیب‌شناسی بازار سرمایه در ایران و چالش‌های پیش رو. تهران، موسسه تحقیقاتی تدبیر اقتصاد، شماره ۱۶.

3. Dinara Rakhmatullayeva., Iliyas Kuliyeve., Zhaksylyk Beisenbaiyev., and Talgat Tabeyev (2020), Assessment of the influence of FDI on the economic growth of the host country: evidence from Kazakhstan, E3S Web of Conferences 159, 06007 (2020).

4. Makuyana, Garikai and Odhiambo, Nicholas (2019). Public and private investment and economic growth in Malawi: an ARDL-bounds testing approach. *Economic Research-Ekonomska Istrazivanja.*, 2019, VOL. 32, NO. 1.

۵- نجاتی، مهدی (۱۳۹۶). بررسی نقش سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در اقتصاد ایران با استفاده از یک مدل تعادل عمومی. نشریه علمی- پژوهشی سیاست‌گذاری اقتصادی، سال نهم، شماره هجدهم.

۶- اعظمی، هادی؛ بخشی شادمهری (۱۳۹۵). ارزیابی عملکرد منطقه آزاد بندر انزلی و تأثیر آن بر توسعه نوار شمالی کشور. همایش آمایش سرزمین جایگاه خزر و چشم‌انداز توسعه گیلان.

7. Pavlović, Aleksandra., Milica Njegovan., Andrea Ivanišević., Mladen Radišić, Aleksandar Takačić., Alpar Lošonc and Sebastian Kot (2021), The Impact of Foreign Direct Investments and Economic Growth on Environmental Degradation: The Case of the Balkans. *Energies*, 14, 566.

8. Phiri, Mwanda., Manchishi, Shimukunku (2020), Special economic zones in Southern



This work is licensed under a [Creative Commons Attribution 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)